PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO KATEDRA INFORMATIKY

ROČNÍKOVÝ PROJEKT

Projektový seminář Latrunculi

		Abstrakt		
Implementace of Windows.	leskové hry Latrunculi	s použitím . <i>NE</i>	T Framework pro	operační systém

Obsah

1.	Zadání projektu	5
2.	Volba technologie 2.1. Výběr operačního systému	5 5
3.	Organizace kódu 3.1. Zvyklosti pro .NET aplikace	6 6 6
4.	Vrstvy aplikace 4.1. Uživatelské rozhraní (Latrunculi*.exe)	6 7 7 8
5.	Návrh aplikace5.1. Případy užití	8 8 8 9
6.	6.3. Entita Square 6.4. Entita Coord 6.5. Entita RemovedPiece 6.6. Entita Move 6.7. Entita BoardMove 6.8. Třída Board 6.9. Modul Rules 6.10. Třída Latrunculi. Model. GameModel 6.11. Třída Latrunculi. Controller. GameController 6.12. Realizace počítačového hráče - modul Brain 6.13. Modul MoveStack 6.14. Modul History	9 10 11 11 12 12 12 12 13 13 13 13
7.	Systémové požadavky	14
8.	8.1. Instalace vývojového prostředí	14 14 14
9.	Spuštění aplikace	15

Seznam obrázků

1.	Vrstvy aplikace	7
2.	Závislosti souborů	7
3.	Případy užití	17
4.	Diagram tříd	18

1. Zadání projektu

Cílem projektu je vytvoření hry pro desktopový operační systém s grafickým uživatelským rozhraním (GUI) dle standardů.

Požadavek na přenositelnost spustitelných souborů nebyl stanoven. Uživatelské rozhraní se předpokládá objektově orientované s použitím oken a standardních prvků (hlavní nabídka, nástrojová lišta, tlačítka).

2. Volba technologie

2.1. Výběr operačního systému

Já jsem pro vývoj i běh hry (aplikace) zvolil operační systém *Windows*, jelikož je mi dobře známý a také proto, že je to s podílem 52 % (viz [4]) mezi uživateli i programátory nejpoužívanější operační systém pro osobní počítače.

2.2. Výběr vývojového prostředí

Pro vývoj byl zvolen nástroj $Visual\ Studio\ od\ firmy\ Microsoft,$ jazyky C# a F# a pro vývoj uživatelského rozhraní $Windows\ Presentation\ Framework\ (WPF).$

Pro zvolený operační systém (Windows) by s ohledem na zadání bylo výhodné použít jeden z následujících typů aplikací.

- Win32 (Visual C++ s použitím Windows API nebo MFC)
- .NET Framework + WinForms
- .NET Framework + WPF
- Windows Runtime (C++/CX)

Win32 a Windows Runtime poskytují nejmenší úroveň abstrakce. Vývoj tohoto typu aplikací vyžaduje větší znalosti a zkušenosti programátora. Windows Runtime aplikace je navíc možné spustit pouze pod operačním systémem Windows 8 (nebo novějším). Výhodou je ale standardní vzhled výsledných aplikací a nejlepší výpočetní výkon.

Použití WinForms by bylo výhodné, jelikož vývoj je jednoduchý (údálostmi řízený, objektově orientovaný). Výsledná aplikace má vzhled v souladu se standardy operačního systému a očekáváním uživatele. Nevýhodou je strohý design, který se příliš nepřizpůsobuje rozlišení obrazovky a jehož vzhled se může jevit zastaralý. Design je navíc velmi svázán s kódem, který má na starosti výpočty a samotnou logiku aplikace.

Naproti tomu u WPF je již při vývoji myšleno na responzivní design. Prvky uživatelského rozhraní mají velmi bohaté a pro programátora snadno použitelné vlastnosti, které umožňují přízpůsobit aplikaci různým velikostem obrazovky a různým způsobům vstupu od uživatele (dotykové obrazovky, přizpůsobení pro zrakově nebo tělesně hendikepované uživatele). Návrh uživatelského rozhraní je navíc velmi dobře oddělen od samotného kódu a umožňuje s použitím nástroje Microsoft Blend výrazně zasáhnout do designu aplikace i grafikovi (bez nutnosti znalosti programování a bez zásahu do modelu aplikace).

3. Organizace kódu

3.1. Zvyklosti pro .NET aplikace

Při vývoji pro .*NET Framework* je nutno veškerý kód umisťovat do metod tříd. Třídy musejí být povinně organizovány do jmenných prostorů. Jmenné prostory je vhodné stromově strukturovat dle navržené architektury aplikace.

Pro .NET aplikace (s výjimkou aplikací v jazyku F#) je typické rozdělení zdrojového kódu do několika projektů, které jsou přidány do skupiny projektů (Solution). Rozdělení se provádí na základě jmenných prostorů (namespaces) tak, aby třídy patřící do stejného prostoru byly ve stejném projektu.

Spustitelný (EXE) soubor obsahje jádro programu a definice hlavních částí uživatelského rozhraní, ale komponenty uživatelského rozhraní i třídy obsahující doménový nebo datový model, rozhodovací logiku a třídy pro práci se soubory, databázemi či síťovou komunikaci jsou umístěny v tzv. knihovnách tříd (DLL soubory). Toto dělení poté představuje výhodu při požadavku na změnu typu výsledné aplikace. Lze například textové rozhraní aplikace nahradit GUI. Nebo nahradit samostatně spustitelnou konzolovou aplikaci službou systému Windows. Společné součásti tak mohou být opětovně využívány (sdíleny).

DLL i EXE soubory po sestavení obsahují překladačem vytvořený *bytecode*, který je poté při spuštění aplikace částečně kompilován do strojového kódu (just-in-time kompilace) a částečně také interpretován běhovým prostředím .NET.

3.2. Prevence cyklických závislostí

Abstraktní rozdělení kódu na vrstvy pomáhá při vývoji předcházet cyklickým (rekurzivním) závislostem mezi třídami (respektive mezi jednotlivými knihovnami tříd). Nevhodné závislosti mezi třídami by totiž mohly při dokončování aplikace způsobit komplikace, které by v krajním případě bránily sestavení aplikace a vyžadovaly by refaktorování celého kódu.

Jako prevence se proto činnosti jednotlivých součástí seskupují tak, aby vyšší vrstvy byly závislé na nižších vrstvách. Nevhodné je naopak odkazovat se z nižších vrstev na vyšší, ačkoliv i tato možnost může být potřebná. V případě potřeby se ale namísto reference používají události tak, že nižší vrstva generuje událost a vyšší vrstva událost zachytává. Bližší informace viz [6].

3.3. Soubory projektu

Třídy projektu jsou organizovány v podprostorech jmenného prostoru Latrunculi.

Rozvrstvení aplikace je zobrazeno na obr.1. Výsledné soubory sestavení jednotlivých projektů (assemblies) a jejich závislosti jsou zobrazeny na obr.2. Rozdělení do více projektů bylo provedeno s ohledem na výše uvedené zásady.

Ulohy jednotlivých částí systému budou popsány v další kapitole.

4. Vrstvy aplikace

Rozvrstvení aplikace vychází z architektury MVC (*Model-View-Controller*, viz [5]). Pro vývoj *WPF* aplikace jsem jej ale musel mírně modifikovat. Úlohu pohledu (View) zastává konkrétní okno aplikace (instance třídy System.Windows.Window) nedělitelně spolu

Obrázek 1. Vrstvy aplikace

Obrázek 2. Závislosti souborů

s odpovídajícím pohledovým modelem (ViewModel), jehož instanci okno vytvoří ve svém konstruktoru. Výsledkem je MWVmC, tj. Model-Window-ViewModel-Controller.

4.1. Uživatelské rozhraní (Latrunculi*.exe)

Nejvyšší vrstvou v našem diagramu z obr.1. je *User Interfaces*, tj. uživatelská rozhraní. Vrstva je horizontálně rozdělena, neboť naše aplikace má dva typy samostatně spustitelných uživatelských rozhraní. Konzolové rozhraní (Latrunculi.ConsoleUI) a grafické rozhraní (Latrunculi.GUI).

Uživatelské rozhraní zobrazuje stav hry uživateli a poskytuje prvky pro ovládání hry. Neobsahuje ale samotnou logiku ani řízení hry. Požadavky od uživatele jsou předávány nižší vrstvě - GameController.

Konstruktoru hlavního okna aplikace je nutno předat vytvořené instance tříd z nižších vrstev - MainWindowViewModel, GameController. Za vytvoření jejich instancí zodpovídá třída, která okno vytváří. V našem případě třída App (vstupní bod aplikace).

4.2. Pohledový model (Latrunculi. ViewModel.dll)

Použití pohledových modelů je typické pro WPF aplikace. Úlohou pohledového modelu je poskytnout uživatelskému rozhraní třídy, které obsahují vlastnosti (*Properties*), jež mohou být přímo napojeny na jednotlivé grafické komponenty uživatelského rozhraní. Takové třídy musejí implementovat rozhraní INotifyPropertyChanged, tj. implementovat událost PropertyChanged. Tato událost je zachytávána uživatelským rozhraním.

Při zachycení události dojde automaticky k aktualizaci grafických komponent, které jsou navázány (Binding) na vlastnost třídy, jejíž hodnota byla změněna. Dodejme navíc, že je podporováno i zachytávání změn v generických kolekcích typu ObservableCollection<T>, což se využívá pro aktualizaci komponent GUI typu List, ComboBox či tabulkového zobrazení.

Podobný princip aktualizace komponent (využití Bindingu) existuje i v aplikacích Win-Forms a také i v jiných vývojových prostředích a jazycích (Delphi, Java). Smyslem je odstra-

nit nutnost psát kód, který nesouvisí přímo s výpočetní logikou aplikace či jejím doménovým modelem.

Příkladem takového kódu je např. v události Form.OnShow kód textBox1.Text = "Test"; , kterým se zaktualizuje konkrétní komponenta. Pokud komponentu textBox1 přejmenujeme nebo odstraníme, aplikace přestane fungovat a daný řádek musíme upravit. Při použití pohledového modelu ve WPF aplikaci nemusí mít komponenta vůbec stanovený název a navíc může být více komponent (i různých typů) navázáno na stejnou vlastnost v třídě pohledového modelu. Jakákoliv změna v návrhu uživatelského rozhraní nerozbije funkčnost pohledového modelu.

V pohledovém modelu se zpravidla implementují třídy, které odpovídají třídám z nižší vrstvy aplikace (z doménového či datového modelu). Avšak implementují se pouze ty třídy, u kterých se předpokládá nutnost grafické reprezentace. Tj. zobrazení uživateli ve formě odpovídajícího grafického prvku. Někdy může být výhodné sloučit vlastnosti z různých tříd datového modelu do jedné třídy pohledového modelu.

Pohledový model si načítá a transformuje data z doménového modelu. Konstruktoru pohledového modelu proto musí být předána platná instance třídy GameModel.

4.3. Kontrolér a doménový model (Latrunculi. Model.dll)

Tyto součásti jsou implementovány v jazyku F#, který jakožto ryze funkcionální jazyk poskytuje možnosti interaktivního prototypově či doménově řízeného vývoje. Také obsahuje některé prostředky (např. datové typy a struktury), které usnadňují vývoj aplikací, a přitom v jazyku C# nemají odpovídající náhradu. Skriptovací vlastnosti jazyka F# navíc využijeme pro testování jednotlivých součástí aplikace.

Kontrolér má na starosti řízení hry. Jeho metody jsou volány z uživatelského rozhraní. Kontrolér na základě jejich volání provede příslušnou akci a předá požadavek doménovému modelu. Toto zpravidla také povede ke změně stavu modelu a tudíž k nutnosti aktualizovat pohledový model a uživatelské rozhraní.

Doménový model reprezentuje samotnou hru Latrunculi. Jeho úkolem je modelovat reálnou podobu hry, včetně jejích entit (deska, figurka, hráč, pravidla) a jejich atributů a metod. Doménový model musí zajistit, aby se hra neocitla ve stavu který odporuje pravidlům nebo je v rozporu s očekáváným chováním deskové hry. Více obecně o doménově řízeném vývoji viz [7].

Součástí této vrstvy je i implementace mozku počítačového hráče (AI).

5. Návrh aplikace

5.1. Případy užití

Případy užití vycházejí ze zadání a jsou zobrazeny v příloze na obr.3. Někteří aktéři poslouží jako základ pro objekty modelu. Jednotlivé případy užití potom poslouží při implementaci metod daných objektů.

5.2. Diagram tříd

Hlavní třídy používané pro uživatelské rozhraní a jejich atributy a relace jsou uvedeny na obr.4.. Třídy doménového modelu nejsou uvedeny v diagramu tříd, protože kvůli kon-

strukci jazyka F#, vypovídající hodnotě kódu v F# a prototypově řízeném vývoji nemá tvoření diagramu tříd při návrhu téměř žádnou přidanou hodnotu.

Třídy pohledového modelu nebudou v textu probírány, protože jsou z hlediska implementace nezajímavé (je to pouze "mechanický" kód zapouzdřující data z doménového modelu.

5.3. Unit Testy

Pro testování je použit framework *NUnit 3.2.1*. Soubory s testy doménového modelu jsou umístěny v sestavení Latrunculi. Model. Test.dll.

6. Implementace

Po vytvoření projektů $Visual\ Studia$ a nastavení jejich vzájemných referencí jsem započal implementaci. A to od nejnižší vrstvy, tj. doménového modelu. Pro implementaci ve vývojovém prostředí bylo využito okno F# Interactive, které zpřístupňuje REPL cyklus jazyka F#. Bez nutnosti kompilace, spuštění či ladění nebo vytvoření zdrojového souboru umožňuje přímo zadat požadovanou definici objektu a ihned objekt otestovat (vytvořit instanci), případně doupravit.

6.1. Modul Common

[<AutoOpen>]

Obsahuje definice společné pro celý model a kontrolér. Např. podporu návratových hodnot funkcí a podporu výpočtových funkcí (monáda Maybe).

```
module Common
   type Result<'TSuccess,'TError> =
       | Success of 'TSuccess
       | Error of 'TError
   let unwrapResultExn c =
       match c with
       | Success c -> c
       | _ -> failwith "Unable_to_extract_object_instance_from_function_
          result, _because_called_function_has_failed."
   let tryChangeError e m =
       match m with
       | Success x -> Success x
       | Error _ -> Error e
   type MaybeBuilder() =
       member this.Bind(m, f) =
           match m with
```

| Success s -> f s | Error e -> Error e

```
member this.Return(x) =
    Success x

member this.ReturnFrom(m) =
    m

let maybe = new MaybeBuilder()
```

6.2. Entita Piece

Tato entita je implementována jako strukturovaný typ Record jazyka F#. Reprezentuje herní kámen, který bude umísťován na hrací desku. Ve hře Latrunculi je pouze jeden typ kamenů, a proto jediným atributem bude barva (bílá nebo černá). Zdrojový kód:

```
namespace Latrunculi.Model
```

```
module Piece =

type Colors =
    | White = 0
    | Black = 1

[<StructuralEquality; NoComparison>]
type T = {
    Color: Colors }

let create x =
    { Color = x }
```

Pro představu, jak velkou abstrakci umožňuje jazyk F# proti jazykům C# či .NET Basic uvádím i kód v jazyku C#, který implementuje stejnou funkcionalitu (vyžadovali jsme přímo porovnatelný, nemutovatelný strukturovaný objekt).

```
public override int GetHashCode()
{
                     {\bf return}\ this. Get Hash Code (Language Primitives. Generic Equality Comparer);
          \underline{\text{public override bool Equals}}(\underline{\text{object obj}},\,\underline{\text{IEqualityComparer comp}})
                     if (this == null)
                                \begin{array}{ll} \mathbf{return} \ \mathbf{obj} \ == \ \mathbf{null}; \end{array}
                     Piece t = obj as Piece;
                     if (t != null)
                                return this.Color == t2.Color;
                     return false:
          public override bool Equals(Piece obj)
                     if (this != null)
                                 {\tt return} \ {\tt obj} \ != {\tt null} \ \&\& \ {\tt this.Color} == {\tt obj.Color}; \\
                     return obj == null;
          }
          public override bool Equals(object obj)
                     Piece t = obj as Piece;
                     return t!= null && this.Equals(t);
}
```

Funkčně ekvivalentní kód v jazyku C# je výrazně delší.

6.3. Entita Square

Reprezentuje políčko na hrací desce. Je implementováno jako typ discriminated union. Políčko obsahuje buď to kámen nebo je prázdné.

6.4. Entita Coord

Reprezentuje souřadnice. Obsahuje logiku pro kontrolu rozsahu souřadnic. Souřadnice je možné vytvořit z řetězce (např. "A1") nebo předání zvlášť písmene označující sloupec a čísla řádku. Umožňuje také iterovat přes všechny možné souřadnice.

6.5. Entita RemovedPiece

Zajatý kámen. Musíme si zaznamenat druh i souřadnice kamene, který bude odebrán (resp. přidán) při provedení tahu (resp. inverzního tahu).

```
module RemovedPiece =

type T = {
   Coord: Coord.T;
   Piece: Piece.T }

let create x y =
   { Coord = x; Piece = y }
```

6.6. Entita Move

Struktura Record, která reprezentuje tah a obsahuje počáteční a koncové souřadnice a také nové stavy obou políček. Při vytváření instance se kontroluje, zda počáteční a koncová souřadnice není shodná.

6.7. Entita BoardMove

Struktura, která je předávána desce pro provedení tahu. Základem je Move, obsahuje ale navíc seznam zajatých kamenů a jejich souřadnic (kameny, které budou odstraněny z hrací desky).

6.8. Třída Board

Hrací deska (Board) provádí tahy (bez ověřování pravidel), uchovává rozmístění kamenů a provedné tahy ukládá do historie.

Rozmístění kamenů je dvojrozměrné pole objektů Square.

6.9. Modul Rules

Obsahuje herní pravidla.

- getInitialBoardSquares vrací výchozí rozestavění kamenů na desce
- getInitialActiveColor vrací barvu hráče prvního na tahu
- getValidMoves vrací seznam platných tahů pro danou barvu hráče

6.10. Třída Latrunculi. Model. Game Model

Při vytvoření instance provede vytvoření herní desky a inicializaci rozmístění kamenů dle pravidel.

6.11. Třída Latrunculi.Controller.GameController

Provádí řízení hry. Obsahuje odkaz na instanci třídy Latrunculi. Model. Game Model. Umožňuje změnit nastavení hráčů. Metodou New Game se inicializuje herní deska do výchozí polohy.

V metodě GameLoop je nekonečná (tokenem zrušitelná) herní smyčka, která v každém cyklu:

- vyvolává události pro pohledový model (překreselní desky, aktualizace UI)
- získá tah od hráče (PC nebo lidského)
- zkontroluje tah u rozhodčího (modulu Rules)
- provede tah na herní desce
- změní hráče na tahu

6.12. Realizace počítačového hráče - modul Brain

Pokud je instance třídy reprezentujícího hráče na tahu typu ComputerPlayer, je v její metodě GetMove volán modul Brain, který obsahuje algoritmus pro zjištění nejlepšího tahu. Použit byl algoritmus AlphaBeta (viz [?]).

Ohodnocovací funkce bere v úvahu množství figurek (čím větší rozdíl v množství soupeřových a vlastních figurek, tím lepší). Dále se jako pozitivní bere opuštění startovních políček.

6.13. Modul MoveStack

Modul implementuje zásobník, který je použit pro uložení tahů, které mohou být odvolány (Undo) nebo opakovány (Redo).

6.14. Modul History

Vytváří celkový seznam historie tahů z undo a redo zásobníků.

6.15. Modul GameFile a GameFileSerializer

Moduly umožňují uživateli uložit hru do souboru na disku. Pro kompletní uložení stavu je nutno serializovat datové struktury reprezentující nastavení hry, historii tahů a zásobník Redo. Avšak tyto struktury jsou nejprve převedeny z typů poskytovaných jazykem F# do jednodušších typů .NET Frameworku (řetězec, číslo, pole).

Data jsou poté ukládána ve formátu XML (pomocí DataContractSerializeru). Při načítání je prováděna kontrola, zda provedené tahy odpovídají pravidlům (během načítání jsou tahy prováděny).

7. Systémové požadavky

Pro vývoj i běh aplikace jsou na počítač kladeny tyto nároky:

- osobní počítač, notebook nebo tablet
- 32bitový (x86) nebo 64bitový (x64) procesor s frekvencí 1 GHz nebo vyšší
- operační systém Microsoft Windows 7 (64 bitový nebo 32 bitový)
- 1 GB paměti RAM (32bitová verze) nebo 2 GB paměti RAM (64bitová verze)
- 16 GB volného místa na disku (32bitová verze) nebo 20 GB (64bitová verze)
- Grafická karta s podporou DirectX 9 s ovladačem WDDM 1.0 nebo novějším
- Microsoft .NET Framework verze 4.5.2 (nebo novější)

8. Vytvoření aplikace

8.1. Instalace vývojového prostředí

Pro sestavení aplikace nainstalujeme nejprve vývojové prostředí *Microsoft Visual Studio*. Pro vývoj byla použita edice *Community 2015*, která je zdarma ke stažení na stránce https://www.visualstudio.com/cs-cz/downloads/download-visual-studio-vs. aspx.

Při instalaci zvolíme jazyk C#. Po nainstalování zvolíme v menu File \rightarrow New \rightarrow Project... V zobrazeném dialogovém okně zvolíme ve stromu vlevo položku Installed \rightarrow Templates \rightarrow Other Languages \rightarrow Visual F# a poté v seznamu nabídnutých položek zvolíme Install F# Tools a provedeme instalaci nástrojů pro vývoj v jazyku F# (pokud máme již správně nainstalovánu podporu jazyku F#, budou v seznamu položky Console Application, Library a další).

Lze použít i jiné edice, případně starší verze $Visual\ Studia$. Jediným požadavkem je, aby daná verze uměla cílit na . $NET\ Framework\ verze\ 4.5.2$ a aby podporovala jazyk F# verze 4.0.

8.2. Sestavení aplikace

Jestliže nemáme soubory se zdrojovým kódem, tak v nabídce Team zvolíme Manage Connections. V okně Team Explorer - Connect v části Local Git Repositories zvolíme příkaz Clone a jako Repository URL zadáme https://github.com/ondrejgr/FLatrunculi.git. Případně změníme název složky, do které chceme zdrojové soubory stáhnout.

Příkazem Build Solution v menu Build provedeme sestavení aplikace.

Pokud budeme chtít spouštět i testy, nainstalujeme *NUnit* z http://www.nunit.org/index.php?p=download.

9. Spuštění aplikace

Aplikace se spouští spustitelným souborem LatrunculiGUI.exe. Ve složce s aplikací musejí být uloženy také následující soubory knihoven tříd:

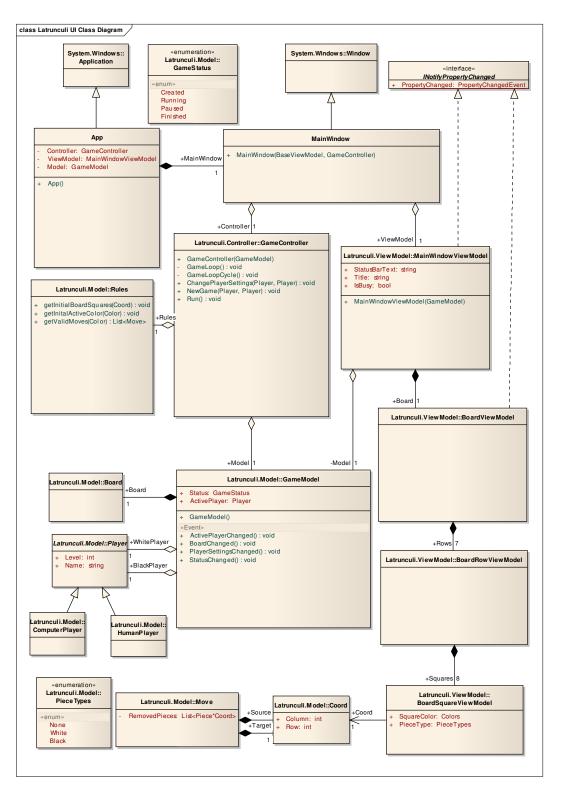
- FSharp.Core.dll
- Latrunculi.Model.dll
- Latrunculi.ViewModel.dll

Reference

- [1] Mgr. Jan Outrata, Ph.D.: *Projekt implementace*, http://outrata.inf.upol.cz/courses/ps/navrh.pdf, listopad 2008.
- [2] Mgr. Jan Outrata, Ph.D.: *Projekt analýza a návrh*, http://outrata.inf.upol.cz/courses/ps/implementace.txt, listopad 2010.
- [3] Mgr. Tomáš Kühr, Ph.D.: Algoritmy realizující počítačového hráče, http://www.inf.upol.cz/downloads/studium/PS/algoritmy.pdf, říjen 2011.
- [4] Wikipedia: Usage share of operating systems, https://en.wikipedia.org/wiki/Usage_share_of_operating_systems#Desktop_and_laptop_computers, květen 2016.
- [5] Wikipedia: Alpha-beta pruning, https://en.wikipedia.org/wiki/Alpha_beta_pruning, květen 2016.
- [6] Wikipedia: Model-view-controller, https://en.wikipedia.org/wiki/Model-view-controller, květen 2016.
- [7] Scott Wlaschin: Dependency Cycles, https://fsharpforfunandprofit.com/series/dependency-cycles.html, květen 2016.
- [8] Scott Wlaschin: Domain Driven Design, https://fsharpforfunandprofit.com/ddd/, květen 2016.

Obrázek 3. Případy užití

Obrázek 4. Diagram tříd